

A néptánc- és a táncház-módszer az argentinai magyar diaszpórában

A szellemi kulturális örökség mint a transznacionális nemzetépítés eszköze

Folk Dance and the Dance House Method in the Hungarian Diaspora of Argentina: Intangible Cultural Heritage as a Vehicle of Transnational-Nation Building

ABSTRACT: The study traces the changing phenomena of Hungarian folk dance in the Hungarian diaspora in Argentina and draws attention to the prominent role dance has played in transnational nation building over the past decade and a half. Through an examination of online representations of folk dance practice, it seeks to illustrate the process by which a niche activity has become a widespread, representative cultural activity involving several generations of Hungarians in Argentina, strengthening ties between Hungary and the third- and fourth-generation diaspora community.

KEYWORDS: diaspora, nation-building, Hungarian folk dance, dancehouse method, Argentina

Bevezetés

Tanulmányom a magyar néptánc változó jelenségrendszerét követi nyomon az argentinai magyar diaszpórában, és felhívja a figyelmet a táncnak a transznacionális nemzetépítés eszköztárában betöltött kiemelt szerepére az utóbbi másfél évtizedben. A jelenség kapcsolódik azokhoz a megállapításokhoz, amelyeket Myra

* A szerző antropológus, az ELTE TK Kisebbségkutató Intézet munkatársa. E-mail: Kovacs.Nora@tk.hu; ORCID: 0009-0003-9996-9849

Waterbury tett a magyar kormányzatok diaszpórahálózatokon keresztül történő aktív nemzetépítési törekvéseiről¹, és amelyek során a magyar néptánc, illetve a táncház mint az oktatás és a tudásátadás módszere² láthatóan megnövekedett szerepet tölt be. Írásom a diaszpórában megfigyelt magyar néptánc jelenségeit a bourdieui értelemben vett társadalmi gyakorlatként közelíti meg. A néptáncos praxis online reprezentációinak vizsgálatán keresztül azt a folyamatot kívánja érzékeltetni, ahogyan az egy szűkebb körű tevékenységből az argentinai magyarság széles körben elterjedt, több generációt érintő reprezentatív kulturális tevékenységévé vált, erősítve a Magyarország és a harmadik-negyedik generációs diaszpóráközösség közötti kapcsolatokat.

A szöveg nagyban épít a Buenos Aires-i második generációs magyarok identitáskonstrukciójáról szóló doktori kutatásom adataira, amelynek során 1999 és 2001 között Argentínában végeztem antropológiai terepmunkát.³ Emellett a közelmúltban vizsgálódásaim a közösségi táncgyakorlatok társadalmiságára irányultak több vonatkozásban.⁴ Az utóbbi években az argentinai magyarokat megjelenítő transznacionális online térben egy szembetűnő változási folyamat vált láthatóvá. A magyar néptánc láthatósága az elmúlt években megnőtt, és az argentinai magyar diaszpórában egy többgenerációs közösség társadalmi gyakorlataként központi tevékenységgé vált. Terepmunkám idején a magyar néptáncot művelők csoportja, a Regös⁵ táncsoport a Buenos Aires-i diaszpóra fiatal tagjaiból állt, akik hetente próbáltak a főváros északi részén található magyar közösségi házban.⁶ Ekkoriban azonban még kevés volt a résztvevő, többségük a magyar diaszpóra második és harmadik generációs, tizenéves tagjai közül került ki, és nyilvános megmutatkozásaik zöme a közösségen belüli szűkebb társadalmi eseményekre korlátozódott.

Az elmúlt két évtizedben a néptáncegyüttesek száma megtöbszöröszödött, és a diaszpóra középkorú és idősebb tagjai is bekapcsolódtak e tevékenységbe. Argentína vidéki területein, ahol a magyar diaszpóráközösség intézményes élete

¹ Waterbury, Myra: *Making Citizens Beyond the Borders. Problems of Post-Communism*, 61(4) 2014. 36–49. DOI:10.2753/PPC1075-8216610403

² UNESCO 2011. <https://ich.unesco.org/en/BSP/tanchaz-method-a-hungarian-model-for-the-transmission-of-intangible-cultural-heritage-00515> (Letöltés ideje: 2025. július 11.)

³ Kovács Nóra: *Szállítható örökség: Magyar identitásteremtés Argentínában (1999–2001)*. Budapest: Gondolat Kiadó – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 2009.

⁴ Kovács Nóra: Szellemi örökség a globális térben: A hagyomány és az autentikus táncélmény keresése a tangó nemzetközi világában. *Tánc és Nevelés*, 2020/1. 113–129. DOI: <https://doi.org/10.46819/TN.1.1.113-129>; Kovács Nóra: Az autentikusság paradoxona: A folklór megjelenése a posztkommunista Szlovákiában. *Tánc és Nevelés*, 2021/2. 153–157. DOI: <https://doi.org/10.46819/TN.2.1.148-152>; Kovács Nóra: Táncantropológia és migrációkutatás: Kapcsolódási pontok, irányok, lehetőségek. *Tánc és Nevelés / Dance and Education*, 2023/4, 73–89. DOI: <https://doi.org/10.46819/TN.4.2.55-72>

⁵ Ebben a tanulmányban az együttes nevének helyes írásmódját, a Regös és nem a több online forrás által használt Regös alakot használom.

⁶ Kovács, 2009.

gyakorlatilag megszűnt, a magyarországi nemzetpolitikai törekvések revitalizálták az inaktívvá vált diaszpóráközösségeket, amelyek új magyar néptáncsoportokat hoztak létre. A táncházzal kapcsolatos tevékenységek intenzívebbé tették a kölcsönös kulturális kapcsolatokat és a térbeli mobilitást is Magyarország és az argentinai magyar diaszpóra között. Nem ez az egyetlen ilyen terület, viszont új mozzanatok tartalmaz.

Ahhoz, hogy a magától értődnél (értsd, mi sem természetesebb annál, hogy a diaszpóra tagjai néptáncolnak, ezért e jelenség kérdéseket sem vet fel) tágabb keretben lássuk és értelmezhezzük az összetett transznacionális kulturális folyamatot, amely a magyar kormányzat és a tengerentúli magyar diaszpóra között zajlott, érinteni kell az idevágó szakirodalom néhány megállapítását. A továbbiakban vázlatosan áttekintem, hogy a táncantropológia eredményei hogyan segítenek megérteni, hogy a tánc milyen funkciókat tölthet be az etnikus diaszpórák életében és kapcsolatrendszerében. Kitérek a magyar diaszpórapolitika változásaira, és tárgyalom a magyar néptánc- és a táncházjelenség helyét a mai Magyarországon. A Buenos Aires-i magyarság tárgyalásában kiemelt szerepet kap a közösségi táncgyakorlatokkal és a néptáncsal való kapcsolat. Végül tárgyalom a Kőrösi Csoma kormányprogram alapvető szerepét az UNSECO szellemi kulturális örökségévé nyilvánított táncház mint tudásátadási módszer⁷ operacionalizálásában. A metodológiai rész bemutatja a dolgozat módszertanát, adatait és korlátait.

2. A kibocsátó ország és a diaszpóra közötti kapcsolattartás folyamata és a néptánc lehetséges szerepei

2.1. Transznacionális folyamatok a kibocsátó állam és a diaszpóra között

Az etnikus diaszpórák és kibocsátó országuk társadalmi közötti kölcsönhatásokat széles körben tanulmányozták, különböző aspektusokra összpontosítva, beleértve kormányzatok diaszpórapolitikáit és a diaszpórákra vonatkozó jogi szabályozást, a diaszpórát célzó programokat, a diaszpóra visszavándorlását, a kibocsátó országba visszaáramló áramló anyagi támogatást (*remittances*), valamint az identitásépítési és kultúrpolitikai törekvéseket.⁸ A migrációkutatásban a transznacionalizmus mára

⁷ Táncház-módszer: magyar modell a szellemi kulturális örökség átadására (UNESCO, 2011). L. <https://ich.unesco.org/en/BSP/tanchaz-method-a-hungarian-model-for-the-transmission-of-intangible-cultural-heritage-00515> (Letöltés ideje: 2024. július 20.).

⁸ Kovács N., 2009; Tsuda, Takeyuki (ed.): *Diasporic Homecomings. Ethnic Return Migration in Comparative Perspective*. Stanford University Press, 2009.; Tsuda, Takeyuki – Changzoo, Song (eds.): *Diasporic Returns to the Ethnic Homeland. The Korean Diaspora in Comparative Perspective*. Cham: Palgrave Macmillan, 2019.; Waterbury, 2014; Wong, Sau Ling Cynthia: *Dancing in the Diaspora: Cultural Long-Distance Nationalism and the Staging of Chineseness by San Francisco's Chinese Folk Dance Association*. *Journal of Transnational*

főszodorrá vált megközelítése az egyirányú migrációs folyamatokról a kibocsátó és a befogadó országhoz egyszerre kötő társadalmi mezők kialakulására helyezte át a hangsúlyt.⁹ Ezek a társadalmi mezők a transznacionális hálózatok és a gazdasági, politikai vagy kulturális tevékenységek révén válnak működőképesé.¹⁰ A diaszpóra – és különösen a száműzetésben élő diaszpórák közösségei – távolsági nacionalizmusának fogalma segít a kibocsátó országban zajló kulturális, politikai vagy társadalmi folyamatok befolyásolására irányuló erőfeszítések és transznacionális gyakorlatok konceptualizálásában.¹¹ A távolsági nacionalizmus fordított irányban megvalósuló elgondolása segíthet értelmezni a kormányzatok diaszpórákra vonatkozó kultúrpolitikai vagy politikai célkitűzéseit.

A kelet-európai volt kommunista államok területéről származó diaszpóra egyes visszavándorolt képviselői szerepet vállaltak a poszt szocialista átalakulás gazdasági és társadalmi folyamataiban, illetve a diaszpóra etnikai identitásához kapcsolódó tulajdonságok vagy a befogadó államban elsajátított elvek és értékek közvetítésével inspiráltak bizonyos politikai csoportokat a kibocsátó országon belül. Peggy Lewitt a kulturális diffúzió migráció által kiváltott formáit tárgyalva hívta fel a figyelmet a származási és a célországok és -közösségek között keringő eszmékre és identitások jelentőségére.¹² A diaszpóra felől a kibocsátó ország felé áramló normatív struktúrák és társadalmi gyakorlatok a társadalmi élet számos területét

American Studies, 2. (1). 2015. DOI: <https://doi.org/10.5070/T821006994>; Gazsó Dániel: A Körösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasainak tevékenységei. *Kisebbségi Szemle*, 2018/3. 103–116.; Gazsó Dániel: Otthon és itthon: A magyar diaszpóra és anyaországa. Budapest: Gondolat Kiadó, 2022.; Kovács Eszter: Direct and indirect political remittances of the transnational engagement of Hungarian kin-minorities and diaspora communities. *Journal of Ethnic and Migration Studies, Special Issue: Political Remittances and Political Transnationalism: Practices, Narratives of Belonging and the Role of the State*, 2019. 46 (6), 1146–1165. DOI: 10.1080/1369183X.2018.1554315; Krawatzek, Felix (ed.): *Journal of Ethnic and Migration Studies, Special Issue: "Political Remittances and Political Transnationalism: Practices, Narratives of Belonging and the Role of the State"*, 46 (6). 2019. A diaszpórák vonatkozásában biztonságpolitikai kutatások területén is felmerült a tánc mint lehetséges „beszervező” erő.

⁹ Glick Schiller, Nina – Basch, Linda – Blanc-Szanton, Cristina: Transnationalism: A New Analytic Framework For Understanding Migration. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 645. (1) 1992. 1–24.

¹⁰ Glick Schiller, Nina: Long Distance Nationalism. In: Carol R. Ember – Melvin Ember – Ian A. Skoggard (eds.) *Encyclopedia of Diasporas*. New York: Springer Publishing, 2004. Online elérhető: http://www.academia.edu/1502613/Long_Distance_Nationalism_Defined

¹¹ Glick Schiller, 1992.; Anderson, Benedict: Long Distance Nationalism. In: Anderson, Benedict (ed.): *The Spectre of Comparisons: Nationalism, Southeast Asia and the World*. London: Verso, 1988. 58–74.; Skribs, Zlatko: *Long-distance Nationalism: Diasporas, Homelands and Identities*. (Research in Migration and Ethnic Relations Series). Aldershot: Ashgate Publishing Company, 1999.

¹² Lewitt, Peggy: Social Remittances: Migration driven local-level Forms of Cultural Diffusion. *The International Migration Review*, 32 (4) 1998. 926–948. DOI: <https://doi.org/10.1177/01979183980320040>.

befolyásolhatják. Ezek a többirányú és dinamikus transznacionális folyamatok kulturális és politikai árnyalatokkal egyaránt rendelkezhetnek,¹³ és a kibocsátó országok szemszögéből is értelmezhetők.¹⁴

2.2 Táncos örökség és etnikai diaszpóra

A néptáncok és a művelésük intézményei (például a táncsoportok és a zenekarok) világszerte fontos helyet foglalnak el a diaszpórák közösségei intézményrendszerében. A szakirodalom kiterjedten tárgyalja őket több származási ország, köztük a kelet-európai és balti államok, valamint az egykori Jugoszlávia utódállamainak vonatkozásában. A 2000-es évek közepén készült felmérés a magyar diaszpóra intézményeit és egyesületeit vette számba az Egyesült Államokban.¹⁵ Az összefoglaló munka szervezeti közösségi életéről szóló fejezete nagyarányban tárt fel személyes és részletes beszámolókat a magyar néptánc egyesületekben való részvételről. Az adatok azt jelezték, hogy a néptánc és a hozzá kapcsolódó társas tevékenységek nagyon intenzív élményt jelentettek a résztvevők számára, és sokféle készséget, valamint erős személyes elkötelezettséget igényeltek.¹⁶

Kérdés azonban, hogy ez miért történik és mit jelent a résztvevők számára konkrétan? Hogyan érthetők és értelmezhetők az etnikus diaszpórák közösségei körében széles körben megfigyelhető néptáncmozgalmak? Hogyan kapcsolható össze a néptánc a több generációt érintő transznacionális migrációs folyamatok váltoásaival?

Az etnikus diaszpóra táncjelenségeinek szakirodalma számos megállapítást tesz minderre vonatkozóan, és az alábbiakban ezek közül emelek ki néhányat a témával foglalkozó szakirodalmi áttekintés¹⁷ alapján. A diaszpórában élő népesség táncos praxisát kutatók vizsgálták, azt, hogy a táncos hagyományok milyen szerepet töltenek be a diaszpórák közösségei belső életében, valamint a kibocsátó és a befogadó társadalommal és más etnikai bevándorló csoportokkal való kapcsolataikban. A néptánc különféle gyakorlatai a bevándorló közösségek közti versengés színterévé válhatnak, különösen a bevándorló országok etnikus közösségeit egyidejűleg megjelenítő rendezvényeken. A táncantropológia és a migrációkutatás metszéspontjában elhelyezkedő szakirodalom szerint továbbá a diaszpóra néptánc eseményei gyakran a tánc etnicizálódásának a helyszínei.¹⁸ Minthogy nem kívánunk nyelvtudást, a zene és a tánc jellemzően az etnikai identitás utolsó megmaradt

¹³ Krawatzek, 2019.

¹⁴ Kovács E., 2019.

¹⁵ Papp Z. Attila (szerk): *Beszédből világ. Elemzések, adatok amerikai magyarokról*. Budapest: Magyar Külügyi Intézet, 2008.

¹⁶ Papp, 2008

¹⁷ Kovács, 2023.

¹⁸ Kovács Nóra: A csárdás és a kóló: az etnicitásról táncantropológiai megközelítésben. In: Feischmidt Margit (ed.): *Etnicitás: különbségteremtő társadalom*. Budapest: MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Gondolat Kiadó, 2010. 431–441.; Taylor, 2021.

vagy tudatosan elsajátított elemei a diaszpórában élők számára. A néptánc a diaszpórában lehetőséget jelenthet az etnikai gyökerekkel való kapcsolat személyes megélésére.¹⁹ A diaszpóráközösség számára erősítheti az összetartozás érzését, performatív módon, testi tapasztalatokon keresztül. Továbbá lehetőséget adhat az önkifejezésre és a szabadidő tartalmas eltöltésére;²⁰ miközben a diaszpóráközösségen belüli párkapcsolati piac színtere is lehet. Mivel a tevékenység gyakran a fiatalokat szólítja meg, a néptánc arra is lehetőséget teremthet, hogy a bevándorlók második és harmadik generációit is bevonja a diaszpóra közösségébe.

A diaszpóra élethelyzeteiben a közösségi táncon keresztül megjelenített performatív identitásnak különös jelentősége van, mivel az a diaszpóra etnikai közössége és a befogadó társadalom felé egyaránt irányul, miközben érzelmi kötődést hoz létre a diaszpóra közösségével és a kibocsátó országgal.²¹ A közbeszéd a táncot gyakran társítja az érzelmekkel, hangsúlyt fektetve a performatív mozzanatokra és művelőinek személyes tapasztalataira. A táncantropológia alapvető elméleti kérdéseivel foglalkozó Drid Williams felvetette annak lehetőségét, hogy a tánc nem csupán megjeleníti az érzelmeket, hanem azok éppen a test mozdulatain keresztül születnek meg.²²

2.3 A diaszpóra kulturális gyakorlatai, köztük az etnikus táncok megjelenítik a társadalmi változásokat

Az etnikus táncok, illetve a néptáncok művelése összekapcsolható a diaszpóra távolsági nacionalizmusának a jelenségével. Ezt a folyamatot mutatja be Sau Ling Wong kínai-amerikai kutató tanulmánya.²³ A szerző egy kínai néptáncegyület több évtizedes tevékenységét követte nyomon az Egyesült Államokban. Elemezte több évtizedes történetét, változó repertoárját és a Kínai Népköztársasággal való kapcsolatát. Wong rávilágított az etnikai diaszpóra kulturális gyakorlatainak összetettségére és sokszínűségére, és hangsúlyozta, hogy ezek a kulturális tevékenységek idővel változhatnak, egyes tevékenységek elveszítik dominanciájukat, míg mások fontossá válnak. A diaszpóra közösségének vagy egyes intézményeinek a származási országhoz

¹⁹ Kovács, 2009. 146.

²⁰ Rüütel, Eha – Zajedova, Iivi – Arraste, Angela: Motivational Underpinnings of Estonian Folk Dance Practices among the Estonian Diaspora over Time. *Estonian Literary Museum*, 54. 2013. 97–118. DOI: doi:10.7592/FEJF2013.54.ryytel_zajedova_arraste

²¹ Vö. Liddle, Valerie: Pontic dance: Feeling the absence of homeland. In: Hermer, Susan R. – Dundon, Alison (eds.): *Emotions, senses, spaces. Ethnographic engagements and intersections*. Adelaide: University of Adelaide Press, 2016. 49–66.

²² Williams, Drid: *Anthropology and the Dance*. University of Illinois Press, Urbana. 2004. 34–35.; vö. Christensen, Julia Frimodt – Gomila, Antoni – Gaigg, Sebastian. B. – Sivarajah, Nithura – Calvo-Merino, Beatriz: Dance Expertise Modulates Behavioural and Psychophysiological Responses to Affective Body Movement. *Journal of Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 42. (8) 2016. 1139–1147.

²³ Wong, 2010.

fűződő viszonya is jelentősen változhat az ott végbemenő társadalmi átalakulások vagy a diaszpórapolitikában bekövetkező változásoktól függően. Különbségek figyelhetők meg azokban a tevékenységekben is, amelyeken keresztül a bevándorlók egymást követő generációi megtapasztalják vagy kifejezik az elődeik kibocsátó országához való kötődésüket. Ugyanakkor a távolsági nacionalizmus perspektívájában a diaszpóra és a kibocsátó ország transznacionális viszonylata és a benne munkáló törekvések értelmezhetők a kibocsátó ország szemszögéből is;²⁴ és ezek a kultúrpolitikai intenciók vonatkoztathatók a diaszpóra körében megnyilvánuló néptáncmal kapcsolatos folyamatokra is.

3. A néptánc- és a táncház-módszer Magyarországon

A magyar néptáncok és a tőlük elválaszthatatlan népzene szisztematikus kutatása több mint 100 évvel ezelőtt kezdődött, és a velük kapcsolatos kutatási intézmények rendszerét és a tudás hatalmas bázisát hozta létre.²⁵ Ez a szakirodalom mindegyre bővül, és a vizsgálódás a fél évszázada indult táncházmozgalom mellett a *revival* jelenségekre is ráirányult. A népzene és a néptánc szociokulturális jelenségrendszere napjainkra rendkívül összetetté vált. Ez a társadalmi mező magába foglalja a gyerek, ifjúsági és felnőtt táncegyüttesek és zenei együttesek százait országszerte és világban, a rendszeres néptáncrendezvényeket, fesztiválokat és színpadi előadásokat, ezek online reprezentációit, valamint egy rádióállomást is. E területhez nagymúltú tánckutató intézmények és táncarchívumok, sőt, a néptánc magyarországi és külföldi népszerűsítését célzó kormányzati intézmények és programok is tartoznak.²⁶ E társadalmi mezőben jelenleg kiemelt szerepet játszanak olyan kulturális helyszínek, amelyek láthatóságot és rendszeres találkozási lehetőséget biztosítanak a népzenei és néptáncos világ szereplőinek, például a Hagyományok Háza,²⁷ valamint a Fonó Budai Zeneház,²⁸ illetve a legutóbbi években a Magyar Zene Háza²⁹ is.

A néptánc kutatás, valamint a táncosok, koreográfusok és zenészek nagyban hozzájárultak annak a komplex táncbeli, zenei és módszertani jelenségnek a létrejöttéhez, amelyet az UNESCO 2011-ben táncház-módszerként vett fel a szellemi

²⁴ Vö. Kovács E., 2019.

²⁵ Bartók Béla és Kodály Zoltán munkája nagy hatást fejtett ki ezen a területen. A néptánc vonatkozásában kiemelkedő Martin György munkássága, l. pl. Martin György: Magyar tánc típusok és táncdialektusok. Budapest: Népművelési Propaganda, 1970. Alapvető fontosságú szerepet tölt be a tudásbázis létrehozásában, elemzésében, hozzáférhetővé tételében az MTA Zene-tudományi Intézetének kutatói közössége.

²⁶ L. pl. I Dance Hungary <https://dancehungary.hu/> (Letöltés ideje: 2025. augusztus 19)

²⁷ Honlapja: <https://hagyomanyokhaza.hu/hu> (Letöltés ideje: 2025. augusztus 19.)

²⁸ Honlapja: <https://www.fono.hu/hu/haz/rolunk/> (Letöltés ideje: 2025. augusztus 19.)

²⁹ Honlapja: <https://zenehaza.hu/> (Letöltés ideje: 2025. augusztus 19.)

kulturális örökségek jegyzékébe.³⁰ Egy évvel később a módszer megkapta a hivatalos magyar Hungarikum címet is.³¹

Fontos hangsúlyozni, hogy a néptáncoktatás módszertana a közelmúltban nagyon kidolgozottá vált, és egyre fejlődik, és ebben fontos szerepet kaptak napjaink technológiai és informatikai vívmányai is. Ez a folyamat összefügg a tánctechnika és a mozgásminőség egyre magasabb színvonalával, különösen a félprofi és a hivatásos táncgyűttesek esetében.

A magyar néptánc beépíthető az általános és középiskolai tantervbe,³² és egyetemi szinten is tanulható, hiszen létezik néptáncoktatói diploma.³³ Emellett az országos állami zeneiskolai hálózat egyre nagyobb hányada kínál népzenei kurzusokat általános, közép- és felsőfokú szinten.

A fentebb említett intézmények, a táncháztalálkozóok, a magyarországi és határon túli, főként erdélyi néptánc táborok rendszeres találkozási lehetőséget adnak a társadalmi mező szereplői számára, és segítik az országos, valamint az országhatárokon túlmutató társadalmi kapcsolathálózat kialakulását és működését. Létrejöttek olyan művészeti kezdeményezések és projektek is, amelyek a magyar népzene és néptáncot hídnak tekintik Magyarország és más országok között. Egyéni kezdeményezésnek tűnik a Philidor Intézet keretében működő Hungarian Folk Embassy projekt,³⁴ és az államilag finanszírozott és promotált program, az I Dance Hungary.³⁵

4. Változó magyar diaszpórapolitika

A hidegháború időszakában a magyar kormányzatok a nyugati világban élő magyarokat a kommunista társadalmi berendezkedés potenciális szabotőreinek tekintették, miközben a Magyarok Világszövetségét (MVSZ) fedett hírszerző szervezetként

³⁰ Táncház-módszer: a szellemi kulturális örökség átadásának magyar modellje. Csonka-Takács Eszter – Havay, Viktória (ed.): *A táncház módszer mint a szellemi kulturális örökség átöröklésének magyar modellje. Felterjesztési anyag és dokumentáció az UNESCO szellemi kulturális örökség megőrzését célzó legjobb gyakorlatok regiszterébe*. Szentendre: Szabadtéri Néprajzi Múzeum, 2011.

³¹ A hungarikumokról részletesebben l. <https://hungarikum.kormany.hu/hungarikumok-gyujtemeny> (Letöltés ideje: 2025. augusztus 5.)

³² L. Kormányrendelet 2012. 110/2012. (VI. 4) Kormányrendelet a Nemzeti alaptanterv kiadásáról, bevezetéséről, alkalmazásáról. *Magyar Közlöny*, 2012 (66.) VI.4. 10635–10848.

³³ Richter Pál: New Channels for Renewal of Tradition – Folk Music in the University Education. In: Richter, Pál (ed.): *Musical Traditions. Discovery, Inquiry, Interpretation and Application. Proceedings of the XXVI. European Seminar in Ethnomusicology*. Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2012. 351–360.; Dragony Gábor: *A népzeneoktatás dimenziói a művészeti nevelés kurrikuláris és extrakurrikuláris színterein. A népzeneoktatás és népzeneiskolák empirikus vizsgálata*. Phd Értekezés. Debreceni Egyetem. 2022.

³⁴ Honlapja: <https://www.folkembassy.hu/> (Letöltés ideje: 2025. augusztus 5.)

³⁵ Honlapja: <https://idancehungary.hu/> (Letöltés ideje: 2024. július 20. 20.).

használták.³⁶ Az 1989 utáni első öt kormány nem mutatott kifejezetten nagyobb érdeklődést a határon túli magyarok, köztük a nyugati világban élő magyar diaszpóra iránt. Az 1999 és 2001 között Buenos Airesben végzett antropológiai terepmunka rávilágított a diaszpórák közösségeinek juttatott források és figyelem szűkösségére. Több interjúalanyom jelezte ennek hiányát elsősorban a nyelvoktatás, az ifjúsági mobilitás, a magyar nyelvű vallásgyakorlat, valamint az argentin-magyar kölcsönös kulturális kapcsolatok előmozdításának területein.³⁷

A konzervatív Fidesz 2010-es győzelmével jelentősen megváltozott a magyar kormány hozzáállása a határon túli magyar közösségekhez, a nyugati magyar diaszpórához (valamint a közép-európai magyar etnikai kisebbségekhez is).³⁸ A következő években az Orbán-kormány alapvető intézkedéseket hozott a Nyugat-Európában és a tengerentúlon régóta jelen lévő magyar diaszpórák közösségeiről. Ezek új szakaszt nyitottak Magyarországon és a magyar diaszpóra politikájában, egyfelől jelentős anyagi ráfordítások révén, másrészt azzal, hogy szimbolikusan is Magyarországhoz kapcsolták ezeket a közösségeket. A magyar leszármazottak állampolgársághoz jutásának lehetősége, a diaszpóra-ösztöndíjprogramok, valamint a diaszpóra intézményeinek kormányzati támogatása jelezte, hogy a magyar kormányzat intenzívebbé kívánta tenni kapcsolatát a nyugati diaszpórával.³⁹ 2016-ban a Miniszterelnökség közzétett egy dokumentumot, amely a magyar diaszpórapolitika alapelveit és stratégiai irányait vázolta fel.⁴⁰ Amint azt Gazsó Dániel megállapítja, a magyar kormány és a külhoni magyar kisebbségek kapcsolatáról szóló több mint száz oldalas munka jelzi, hogy a kormányok világszerte egyre nagyobb figyelmet fordítanak a diaszpóráikra, és ez a nemzetállamoknak a diaszpórapolitikán keresztül történő együttműködésének új, transznacionális formáit sugallja.⁴¹ Gazsó azt is megjegyzi, hogy a kibocsátó országok diaszpórák közösségeikre irányuló támogatásának növekvő mértéke egyértelműen tükrözi a 21. századi globális

³⁶ A Magyarok Világszövetsége (MVSZ) egy olyan 1938-ban létrehozott szervezet, amelynek küldetése a magyarság összefogása a világ minden táján, értékeinek és kultúrájának megőrzése és ápolása. A két világháború között az MVSZ elsősorban az egyházhoz hű jobboldali politikai köröket támogatta. A hidegháború éveiben az MVSZ a magyar kommunista állam befolyása alatt állt, és titkos hírszerző szervezetként működött. Honlapja: https://mvosz.info/?-page_id=651 (Letöltés ideje: 2024. július 20.).

³⁷ Erről részletesebben l. Kovács, 2009.

³⁸ Kovács E., 2019.

³⁹ Kovács E., 2019.

⁴⁰ Miniszterelnökség 2016. Magyar diaszpórapolitika. stratégiai irányok. <https://www.kulhoni-magyarok.hu/wp-content/uploads/2019/07/magyar-diaszpórapolitika-strategiai-iranyok-dokumentum.pdf> (Letöltés ideje: 2024. július 20.). E dokumentum 2013-ban létrehozott előzménye ugyancsak elérhető a Nemzetpolitikai Államtitkárság honlapján: <https://bgazrt.hu/wp-content/uploads/2019/03/02-Magyar-nemzetpolitika-A-nemzetpolitikai-strategia-kerete.pdf>

⁴¹ Gazsó, 2022.

léptékű nacionalista törekvéseket, valamint azt, hogy Közép-Kelet-Európában Magyarország vált a legkiterjedtebb diaszpórapolitikával rendelkező országgá.⁴²

4.1. *A Kőrösi Csoma Sándor Program*

A magyar néptánc és a táncház-módszer diaszpórában betöltött szerepének változása szempontjából kulcsfontosságú, a Nemzetpolitikai Államtitkárság által 2013-ban indított, finanszírozott és irányított Kőrösi Csoma Sándor Program (KCSP). A program kifejezett célja a diaszpóráközösségek magyar identitásának, magyar nyelvi és kulturális ismereteinek, valamint Magyarországhoz való kötődésének erősítése. A KCSP ösztöndíjai jellemzően kilenc hónapot töltenek egy-egy magyar diaszpóráközösségben, ahol elsősorban nyelvvoktatással, hagyományörzéssel, néptáncoktatással és a közösségépítés egyéb formáival foglalkoznak. Az ösztöndíj összege 2023-ban havi mintegy 1800 euró volt, és közel 100 ösztöndíjra lehetett pályázni.⁴³

A program honlapja átfogó és vizuális dokumentációban gazdag áttekintést nyújt a résztvevő ösztöndíjasokról és a diaszpórában végzett munkájukról. Gazsó Dániel a program működését és az ösztöndíjasok tevékenységét elemezve állapítja meg, hogy Latin-Amerikában, különösen Argentínában a néptáncoktatás a KCSP ösztöndíjasainak egyik legfontosabb tevékenysége.⁴⁴ A közelmúltban a KCSP a magyar kormány megbízásából a magyar néptánc mint a diaszpóratevékenység népszerűsítésének kulcsfontosságú közvetítőjévé vált.

5. Adatok és módszer

A tanulmány nagyban épít az 1999 és 2001 között Buenos Airesben végzett antropológiai terepmunka során gyűjtött adatokra, illetve a belőlük a második generáció képviselőivel kapcsolatban korábban levont következtetésekre. A magyar néptánc argentinai történetének felvázolásához a helyi magyar elektronikus és a napjainkra már megszűnt nyomtatott sajtóban tájékozódtam. A Buenos Aires-i Hungária Egyesület vonzaskörzetében élő diaszpóráközösség néptáncal kapcsolatos fejleményeinek nyomon követéséhez az internetes tartalmak elemzése nyújtott támpontokat. Informatívnak bizonyultak a hivatalos magyar honlapok, mint például a Nemzetpolitikai Államtitkárság, a KCSP és az „I DANCE HUNGARY” honlapjai, az argentinai magyar szervezetek, köztük az EMESE Kultúregyesület⁴⁵,

⁴² Gazsó, 2022.

⁴³ A KCSP honlapja elérhető itt: <https://korosiprogram.hu> (Letöltés ideje: 2025. július 20.).

⁴⁴ Gazsó, 2018.

⁴⁵ Az Emese Kultúregyesület honlapja: <https://sites.google.com/emeseargentina.org/emeseargentina/home?authuser=0> (Letöltés ideje: 2024. július 20.).

a Regös Néptáncegyüttes⁴⁶, az Ars Hungarica civil egyesület⁴⁷, a Hungária Egyesület és a Dél-amerikai Magyar NéptáncTalálkozó honlapjai és a nyilvános közösségi média profiljai. A KCSP honlapján kvalitatív adatok találhatóak helyszíni beszámolók formájában, amelyeket a KCSP ösztöndíjasai hivatali feladataik részeként készítettek. Az interneten található források és tartalmak megismerése tehát online terepmunkához vezetett, amelynek során rövid dokumentumfilmek, interjúk, személyes beszámolók, fotók és YouTube-videók adtak képet a magyar néptánc transznacionális világáról Buenos Airesben. A munka megvalósításához tehát korábbi saját eredményeket, nyilvánosan elérhető információkat és online közzétett másodlagos forrásokat használtam fel.

6. A Hungária Egyesület vonzáskörzetében működő közösség

A néptánc és a kulturális örökséggé vált táncház-módszer változó dél-amerikai szerepének értelmezéséhez szükséges – még ha röviden és némileg leegyszerűsítve is – rávilágítani a Buenos Aires-i magyar diaszpórák-közösség néhány történelmi, társadalmi és kulturális jellemzőjére. Az argentinai magyarság több történelmi bevándorlási hullám eredménye. A 20. század folyamán összesen mintegy negyvenezer magyar nemzetiségű bevándorló érkezett Argentínába.⁴⁸ A legnagyobb, és a társadalmi helyzetét és értékvilágát tekintve leghomogénebb bevándorló hullám nem sokkal a II. világháború után érkezett Argentínába. Az utolsó és legkevésbé népes hullám (kevesebb, mint 2000 fő) az 1956-os forradalom után érkezett oda. Ez utóbbi két hullámban mintegy hét-nyolcezer fő érkezett. Az úgynevezett 1945-ös és 1948-as bevándorlók és leszármazottaik voltak azok, akik meghatározták a Buenos Airesben a terepmunkám időszakában aktív diaszpóra-közösségnek kulturális arculatát.⁴⁹

E közösség első generációja a magyarországi vagy kisebbségi magyar származású, városi középosztálybeli lakosságból állt, akiknek tagjai kulturális tökéjüknek, felső-középosztálybeli vagy egyes esetekben arisztokrata habitusuknak, illetve az 1940-es évek Argentínájának sajátos társadalmi-gazdasági viszonyainak köszönhetően előbb-utóbb Argentínában is viszonylag jó társadalmi pozíciót értek

⁴⁶ Link: <https://www.emeseargentina.org/regos/bemutakozas> (Letöltés ideje: 2024. július 20.).

⁴⁷ Honlapja bemutatkozó oldala: <https://web.arshungarica.com.ar/kik-vagyunk/> (Letöltés ideje: 2024. július 20.)

⁴⁸ Kovács, 2009.

⁴⁹ A 20. század első felben számos magyar egyesület alakult a fővárosban és vidéken, amelyek tükrözték a magyar bevándorlók társadalmi, kulturális, osztálybeli és ideológiai sokszínűségét (l. erről bővebben: Kurucz, Ladislao: *Los húngaros en la Argentina*. Buenos Aires: Edición Biblioteca Nacional, 1999.). Néhány ilyen egyesület 1999 és 2001 között formálisan még létezett, de ritkán szerveztek társadalmi eseményeket, főként közös étkezéseket, amelyek jellemzően csak néhány idős, elsőgenerációs bevándorlót vonzottak.

el, és a közép- vagy felső-középosztályba tagozódtak be. Számos magyar család a zöldövezeti Olivosban telepedett meg és a környékén intenzív magyar közösségi élet folyt. Itt fontos megjegyezni, hogy a Buenos Aires-i magyarok sokszínű és rétegzett szervezeti élete még a kétpólusú világrendszer idején bontakozott ki. A negyedszázaddal ezelőtti terepkutatásom idején e magyar diaszpóráközösség második és harmadik generációs tagjainak zömét már sűrű társadalmi kapcsolati háló kötötte össze, beleértve a közösségen belüli házasságokat és a rokoni kapcsolatokat is. Az olivosi közösség argentinai magyar beszélgetőtársaim becslése szerint akkoriban kevesebb, mint ötszáz aktív tagból állt.

A magyar egyházak és a magyar nyelvű vallásgyakorlat, amelyek korábban kulcsszerepet tölthettek be a közösségi életben, addigra elvesztették alapvető összetartó erejüket. A Hungária Egyesület köré szerveződött, érkezési időpontjuk alapján az 1948-as generációként ismert magyar közösség egyik jellegzetes vonása a szenvedélyes antikommunizmus volt. Tagjai rokonszenvet és szolidaritást tanúsítottak a Kárpát-medencében kisebbségi helyzetben élő magyarság iránt.

A közösség stratégiái és törekvései elsősorban a második és harmadik generáció magyar identitásának megerősítését célozták, melyet a magyar nyelv és kultúra rendszeres ápolásával valósítottak meg a hétvégi iskolákban és a magyar cserkészmozgalomban.⁵⁰ A magyar nemzeti ünnepek megemlékezései, valamint a Hungária Egyesület éttermében rendezett, magyar menüvel kísért társas estek mellett a diaszpóráközösség jelentős tevékenységei a terepmunkám idején a fiatalok formális oktatása volt a hétvégi iskolákban, a magyar cserkészletben és az újonnan alakult magyar kórusban való részvétel, valamint a főként harmadik generációs tizenévesekből és néhány fiatal felnőttből álló Regös néptáncegyüttes próbái és fellépései voltak.

A hétvégi iskolákban való részvétel és az elsőgenerációs szülők nyelvi stratégiáinak eredményeként a második generáció tagjai aktív, folyékony magyar nyelvtudással rendelkeztek, míg a harmadik generáció fiataljai közül sokan erős második nyelvként beszéltek a magyart.

A terepkutatásom idején a Hungária Egyesület több befolyásos tagja, akik jellemzően első vagy második generációsok voltak, közösségük fennmaradásához alapvető feltételnek és célnak tartották a magyar nyelv harmadik és negyedik generáció számára való átadását. Néhányan úgy vélték, hogy a magyar fiataloknak szánt oktatási intézményekben — például a hétvégi iskolában vagy a magyar cserkészletben való tagsághoz — elvárás kellene legyen a magyar nyelv bizonyos szintű ismerete. Mások ezzel szemben fontosabbnak tartották, hogy minden magyar származású érdeklődőt befogadjanak, függetlenül attól, milyen szinten beszél a nyelvet. Az 1990-es évek végén általam megkérdezettek néhányan „minőségi vagy mennyiségi dilemmaként” írták le ezt a helyzetet, amelyet az olivosi magyar

⁵⁰ A szövetség honlapja elérhető itt: <https://kmcssz.org> (Letöltés ideje: 2025. július 20.).

közösség második és harmadik generációja egyaránt megélt. Ebben az összefüggésben a Regös néptáncegyütteshez való csatlakozást egyesek potenciális kapunak tekintették a diaszpórából származó, magyarul alig vagy egyáltalán nem beszélő fiatalok integrációja számára.⁵¹

Az intézményekhez kötődő magyar diaszpórának van még egy olyan jellemzője, amely különösen fontos a magyar néptánc változó szerepének vizsgálata szempontjából. A nyugati és tengerentúli antikommunista közösségek, amelyek 1990 előtt kritikusak és gyanakvóak voltak a magyar kommunista kormányokkal és intézményeikkel szemben, a hidegháború alatt informális magyar transznacionális hálózatokat hoztak létre és működtettek. Ezek a hálózatok több csatornán keresztül működtek. A legfontosabb ezek közül a Külföldi Magyar Cserkészszövetség mozgalma volt, amely a diaszpórában élő magyar fiatalokat világszerte összekapcsolta, de kontinentális szinten Dél-Amerikában is integrálta őket. A nemzetközi cserkésztalálkozók, dzsemborik mintájára 1986 óta kétévente rendezik meg a Dél-Amerikai Magyar NéptáncTalálkozókat (DAMN) Argentínában, Brazíliában, Uruguayban és Venezuelában, az utóbbi években egyre több ország részvételével.⁵² A DAMN-ök születését és szerepét részletesebben a 6.2. szakasz tárgyalja.

6.1. Zene- és táncpreferenciák – helyszíni megfigyelések (1999–2001)

A 48-as Buenos Aires-i magyar intézményes élet társasági eseményeit, magyar vacsoráit és kulturális estjeit kutatásom időszakában inkább az ének, mint a tánc jellemezte. Az első és második generáció tagjai nagyra értékelték a magyar nótákat, azaz a zömében a 19. század során létrejött szerzői műdalokat, amelyekből nagy repertoárral rendelkeztek.⁵³ Magyar népdalok ritka esetben hangzottak el azokon a rendezvényeken, amelyekre eljutottam. Kivételt jelentett ez alól a cserkészletben népszerű „Erdő mellett estvéledtem” kezdetű, Kodály Zoltán által gyűjtött és feldolgozott dal, amely az éves cserkészbál záróakkordjaként hangzott el a Hungária Egyesület nagytermében. A közösségi részvételi táncalkalmak nem kifejezetten voltak jellemzőek az 1990-es évek végén, kivéve a Hungária Egyesület diaszpóráközösségének legnagyobb éves reprezentatív adománygyűjtő rendezvényét, a Magyar Cserkészbált. Ezen a bálon az ezredforduló időszakában nem voltak jellemzőek a paraszti kultúra elemei. A táncprogram hagyományos tételei a „palotás”, a bécsi keringő és a „fejedelmi tánc”, egy reneszánsz udvari tánc voltak, a kötelező viselet pedig az arisztokratikus és historizáló „díszmagyar” és „Bocskai”, valamint az elegáns öltönyök és a földig érő estélyi ruhák.

⁵¹ Kovács, 2009. 146.

⁵² Délamerikai Magyar NéptáncTalálkozó, DAMN Link: https://www.facebook.com/delamerikaimagyarneptanc/?locale=hu_HU (Letöltés ideje: 2025. augusztus 5).

⁵³ Lásd Kovács, 2009.

6.2 A néptánc kezdetei az 1948-as közösségben

Az 1948-as közösség táncéletének és a néptánchoz fűződő viszonyának időbeli alakulását több forrásból igyekeztem megismerni. Doktori kutatásomnak nem volt központi kérdése a tánc (nem is tűnt a magyar identitás közösségi szinten meghatározó pillérének akkoriban), de az ezredfordulón gyűltek reá vonatkozó adatok. A közelmúltban a kérdéskör feltárásához a diaszpóra sajtójában kerestem olyan tudósításokat, amelyek a közösségi tánc alkalmait említik.⁵⁴ Páratlanul gazdag és sokrétű információt kínál a Regös néptáncgyűttes YouTube csatornájának 39 videófelvétele, továbbá fenntartójának, az EMESE Kultúregyesületnek a Regös néptáncgyűttest bemutató internetes oldala, valamint a KCSP ösztöndíjasainak argentinai beszámolóit.

Az ezredfordulón Argentínában végzett terepkutatásból kiderült, hogy a diaszpóra néhány második generációs fiatal tagja már az 1950-es évek végén arra vágyott, hogy Buenos Airesben magyar néptáncokat táncoljon. Ugyanakkor, amint azt a kezdeteknél is résztvevő interjúalanyom elmesélte, sem ők, sem a szüleik nem ismertek néptáncokat. Ezért egy paraszti származású magyar közösség egy idős tagjától kértek segítséget, aki Buenos Aires egyik déli kerületében élt. Mutatott nekik néhány mozdulatot, ők pedig megpróbálták reprodukálni azokat, így született meg a Regös néptáncgyűttes 1958-ban.⁵⁵ Interjúalanyom megjegyezte, hogy a kezdetekkor járt táncok nem sok hasonlóságot mutattak az autentikus magyar néptáncokkal. Bizonyos értelemben az argentinai magyar néptáncmozgalom születése hasonlóságot mutatott az 1950-es évekbeli magyarországi kezdetekkel, ahogyan azt Kővágó Zsuzsa és Kővágó Sarolta leírja, amikor is a mozgalom magyarországi előzményeiről szóló munkájukban öntevékeny néptáncmozgalomról beszélnek.⁵⁶

Az argentinai magyar diaszpórasajtó 1990 óta jelentős átalakuláson ment keresztül, ez a folyamat a digitális forradalom következtében felgyorsult, és végül 2014-ben a nyomtatott sajtó megszűnéséhez vezetett, amelynek funkcióit elektronikus és közösségi médiaplatformok sokasága vette át. Az évtizedek során egymást követő szerkesztők és szerzők egyéni érdeklődése és személyes prioritásai az évek és évtizedek során rányomták bélyegüket a heti- és havilapok tartalmára.

⁵⁴ A magyar néptánc eseményeiről a következő folyóiratokban kerestem információkat: *Magyar Hírlap*: a délamerikai magyarok független lapja (1971–1995). Főszerkesztő: Czanyó Adorján (1975–); *Délamerikai Magyar Magyar Hírlap* (Buenos Aires) (1996–2004) Főszerkesztő: Czanyó Adorján; *HungArGeNews*. Az argentinai magyar kolónia ingyenes havi elektronikus hírlevele. (2000–2004) Kétnyelvű elektronikus kiadás. Szerkesztők: Constantino Miguel Alitisz és Matias Lomniczy; *Argentínai Magyar Hírlap* (2005–2014). Főszerkesztő: Haynálné Kesserű Zsuzsanna (benne HUFI – Kétnyelvű ifjúsági rovat, szerkesztő: Zólyomi Kati); *Buenos Aires-i Hirmondó* (2014–2016) (elektronikus havilap; összesen 5 szám). Szerkesztő: Gröber Lisa; *Rólunk Szól* (2020). (elektronikus havilap, szerkesztő Vágási Kovács Anna KCSP-ösztöndíjas.)

⁵⁵ Kovács, 2009. 145.

⁵⁶ Kővágó Zsuzsa – Kővágó Sarolta: *A magyar amatőr néptáncmozgalom története a kezdetektől 1948-ig*. Egyetemi jegyzet. Budapest: Magyar Táncművészeti Főiskola, 2015. 14.

A hidegháború időszakában a táncról, mint társas tevékenységről szóló hírek ritkák voltak, és a legtöbb esetben nem a néptáncra vonatkoztak. A tánc csekély hírértéssel bírt ekkoriban – legalábbis a szerkesztők számára.

A néptáncmatematika áttörése az argentinai magyar sajtóban 2005-ben érkezett el az *Argentinai Magyar Hírlap* című havilapban, amely ekkortól egy kétnyelvű ifjúsági mellékletet, a HUFÍ-t kezdte el közreadni. A HUFÍ-t egy második generációs magyar néptáncrajongó, Zólyomi Kati szerkesztette, és a cikkek, fotók jelentős részét is ő maga készítette. Az ifjúsági melléklet részletesen dokumentálta a közösségben zajló néptáncos tevékenységeket. Tudósított a Regös néptáncsoport próbáiról és fellépéseiről, a vendégtanárok érkezéséről, és a szerkesztő magyarországi és erdélyi utazásai során szerzett néptáncsal kapcsolatos élményeiről. Személyes ügyének tekintette a magyar néptánc ápolását, népszerűsítését és színpadra állítását a Hungária Egyesület közösségében.⁵⁷

A néptáncmozgalom 1950-es évekbeli kezdete óta nyomon követhető, hogy egy-egy tánc kedvelő egyéniség milyen meghatározó szerepet játszott a magyar néptánc iránti érdeklődés felkeltésében, becsatornázásában és fenntartásában Buenos Airesben. A Regös együttes első alapítója és vezetője, Vass Dénes⁵⁸ kétségtelenül közülük tartozott, ahogyan a fentebb említett Zólyomi Kati is, aki 1986 és 1996 között vezette a Regös néptáncsoportot.⁵⁹ Több helyen említi, hogy a néptánchoz kapcsolódó látásmódjára, művészi megközelítésére nagy hatással volt Falvy Károly magyar néptánckutató, táncos és koreográfus.⁶⁰ Falvy 1980-ban néptáncmesterként látogatott el az argentinai magyar diaszpóra közösségébe, ahol olyan művészi elképzelését képviselt, amely a magyar néptánc formanyelvét és a történetmeséléssel színpadra állított koreográfiákat ötvözte.

Ugyancsak Zólyomi Kati nevéhez köthető a hálózatos nemzetközi magyar cserkésztalálkozókat logikáját követő, 1986 óta két évente megrendezett dél-amerikai magyar néptánctalálkozó (DAMN) kezdeményezése.⁶¹ A rendezvénysorozatot a braziliai diaszpóra közössége népszerűsítette és aktívan támogatta, különösen az ugyancsak második generációs és ma már Magyarországon élő Gyuricza Gábor, aki cserkészvezető és lelkes néptáncos is volt egyben. A találkozót máig két évente rendezik meg felváltva Argentínában, Brazíliában, Uruguayban és Venezuelában,

⁵⁷ L. Knapecz Kata 2020a. *Ha van nyelv, jöhet akármi más mellé. Interjú Zólyomi Katal. I. rész.* 2020. június 17.. <https://www.korosiprogram.hu/hirek/nyelv-johet-akarmi-melle> (Letöltés ideje ...); Knapecz, 2020b. *Azért dolgozom, hogy a szétszórtságban a magyar ajkúak ne felejtssenek el magyarul! Interjú Zólyomi Katal. II. rész.* 2020. június 18. <https://www.korosiprogram.hu/hirek/azert-dolgozom-hogyszetszortsagbanmagyar-ajkuak-felejtssenek-magyarul> (Letöltés ideje ...)

⁵⁸ Knapecz, 2020c.

⁵⁹ Az együttesvezetőket lásd: <https://www.emeseargentina.org/regos/bemutakozas> (Letöltés ideje: 2025. augusztus 19.).

⁶⁰ Knapecz, 2020c. és 2020d.

⁶¹ Knapecz, 2020c.; és 2020d.

kezdetben a szervező országok táncsoportjainak részvételével. Az eseménysorozat az argentin és a brazil gazdasági válságok miatt 1997 és 2004 között szünetelt. Eddig Argentína és Brazília öt, Uruguay négy és Venezuela egy dél-amerikai magyar néptáncfalalkozónak adott otthont, míg a 2026-os esemény Chilében kerül megrendezésre. A DAMN történetét, a résztvevő vendégtanárokat, az oktatott táncrepertoárt egy Argentínába többször visszatérő KCSP-ösztöndíjas táncmester tekintette át.⁶² Az első találkozókra csak néhány együttes jött össze, viszont a táncház-módszer későbbi megalkotója, a kiemelkedő táncpedagógus Tímár Sándor 1988-ban a második DAMN-on a dél-amerikai magyar diaszpóra fiataljainak adott bevezetést az autentikus magyar néptáncok világába. Az utóbbi években folyamatosan nőtt a résztvevő országok, táncegyüttesek és zenekarok száma, megjelentek köztük magyarországi és erdélyi magyar csoportok is. A rendezvénysorozatot – beleértve a meghívott táncmesterek érkezésével és tartózkodásával kapcsolatos költségeket – kezdetben a diaszpórák közösség tagjainak magánadományából és a résztvevők önerejéből finanszírozták, később bekapcsolódott a támogatók közé a Magyarok Világszövetsége. Az utóbbi évek népszerűsítő plakátjai szerint a rendezvény fő támogatója a Nemzetpolitikai Államtitkárság és a Bethlen Gábor Alap.⁶³

6.3 A néptáncmozgalom alakulása és a táncház Argentínában – a közelmúlt fejleményei

Az online világ forrásai és adatai látni engedik, hogy a Buenos Aires-i antropológiai terepmunkám óta eltelt negyedszázadban több fontos fejlemény következett be a magyar néptánc területén.

Ezek némelyike a Buenos Aires-i közösség korábbi belső fejlődési folyamatainak, identitásstratégiáinak a következménye. Példa erre a Regös néptáncegyüttes egyik központi pillére, a harmadik generációs Bonapartian Ed:⁶⁴ közösségi szerepvállalása. Olyan családból származik, amelynek tagjai generációk óta nagyon aktív közreműködői a Hungária Egyesület körül pulzáló magyar intézményes életnek. A cserkészmozgalomban, a hétvégi magyar iskolában és a néptáncsoportban is aktívan vett részt már tizenévesen a 2000-es évek elején. Edi 2003 és 2015 között önállóan vezette a Regös együttest, azóta napjainkig harmadmagával vesz részt ebben a munkában.

Ugyancsak fontos előzmény volt, hogy Tímár Sándor tanítványai, Makovinyi Tibor, Román Sándor, Hortobágyi Gyöngyvér, hogy csak néhány további jeles táncmester és koreográfus nevét említsük, esetileg eljutottak Buenos Airesbe, vagy a DAMN rendezvényeire néptáncot tanítani, még ha rövid időre is, többnyire

⁶² Truppel, 2018.

⁶³ Link a felhíváshoz: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=960222709446753&set=a.128840429251656> (Letöltés ideje: 2025. augusztus 19.).

⁶⁴ Lásd Vöröster blogger: https://ritmuseshang.blog.hu/2021/08/23/_mindegy_hogy_hol_vagyunk_a_vilagban_az_elemek_hasonloak (Letöltés ideje: 2025. július 19.)

a Magyarok Világszövetsége anyagi támogatásával. Truppel Mariann Gyuricza Gáborral, a brazil Zrínyi együttes⁶⁵ egykori vezetőjével készített interjúja alapján vázolta fel a magyar néptánc fejlődésének változó állomásait: a koreográfiákat eleinte régi fekete-fehér videókról tanulták, később a hozzájuk tanítani érkező néptáncmesterektől; a diaszpóra táncosai a regionális táncok egyre színesebb palettájával ismerkedtek meg valamint elsajátították az improvizáció szabályait, hogy segítségükkel saját koreográfiákat tudjanak tervezni. Emellett a magyarországi zenekarok látogatása során élő zenére táncolhattak, illetve a magyarországi zenekaroktól közvetlenül saját céljaikra rögzített zenei felvételeket kaptak.⁶⁶

A KCSP 2013-as bevezetése és a KCSP-ösztöndíjasok állandó jelenléte Argentínában és Latin-Amerikában több téren is megváltoztatta a diaszpóra néptáncéletét. Az KCSP honlapja jelzi, hogy a Buenos Airesbe kiküldött ösztöndíjasok zöme szakterületként jelölte meg a magyar néptánc oktatását. E tevékenységükkel hozzájárultak ahhoz, hogy a helyi táncrepertoár több magyar régió és település táncával bővüljön,⁶⁷ és a tánc minősége elmélyüljön.

Amint azt a KCSP ösztöndíjasok, a DAMN szervezői és a Regös néptáncegyüttes által közzétett fényképek és videók jelzik, a táncosok által viselt öltözékek is változáson mentek keresztül a kezdetekhez képest. Az együttes tagjai több rend viselettel rendelkeznek, amelyekben megtalálhatók a hagyományos paraszti viseletek eredeti darabjai és a hivatásos mesterek által a közelmúltban elkészített hagyományos öltözékek is.⁶⁸

Doktori terepkutatásom idejéhez képest a magyar néptáncegyüttesek száma és aktív tagjaik létszáma megemelkedett Argentínában. A Regös mellett létrejött a Tilinkó gyermekegyüttes, amely a Regös táncosok következő generációját hivatott biztosítani. Az Oleander Együttes 2007-ben alakult, és 20-22 középkorú vagy idősebb nőből áll, akik közül néhányan korábban aktív Regös-táncosok voltak. A korábban említett Zólyomi Kati nevéhez fűződik két újabb magyar néptáncegyüttes, a Zséje, valamint a felnőtt tagokból álló Kolomp, amely a 2012-es DAMN-ön debütált.⁶⁹ A magyar néptáncmozgalom vidéken is megkezdődött Argentínában. A Regös együttes egyik tagjának segítségével indult el az észak-argentinai Chacóban a Liliom gyermek néptáncegyüttes: egy fiatal Buenos Aires-i Regös

⁶⁵ Falvay Károly aktív szerepéről és a DAMN korai szakaszához való hozzájárulásáról lásd két koreográfiáját, amelyeket 1988-ban a braziliai Sao Pauló-i Zrínyi Együttes adott elő. A videót Gyuricza Gábor, a Zrínyi Együttes akkori művészeti vezetője osztotta meg (DAMN 1988a és 1988b).

⁶⁶ Truppel, 2018.

⁶⁷ Tizennégy tánc az elmúlt tíz évből: Bogyiszló, Bonchida, Dunántúl, Felcsík, Galgamente, Gömör, Kalotaszeg, Magyarböd, Mezőség, Nagykálló, Rábaköz, Szászcávás, Szék és Vajdaszentivány táncai (Forrás: EMESE s.a.).

⁶⁸ Vö. Fülöp Hajnalka: Autentikus paraszti öltözetek néptáncosok ruhatárában. *Korall*, 2014. 15. 101–122.

⁶⁹ Truppel, 2018.

táncos kéthavonta utazott oda hétvégi táncfoglalkozást tartani a helyi gyerekeknek. Az utóbbi években Chaco is célállomása a Kőrösi Csoma Programnak. De a KCSP ösztöndíjasai új magyar néptáncsoportok létrejöttét is elősegítették, mint például a Paprika gyermekcsoportét a dél-argentínai Barilochében.

A KCSP ösztöndíjasai működésével egy időben a néptáncalkalmak újrakerepeződtek, megjelent a táncház mint elnevezés és mint néptáncos működési mód. Ez a kifejezés nem volt része a Buenos Aires-i magyar szóhasználatnak, ahogyan nem létezett a hozzá kapcsolódó gyakorlat sem, ugyanakkor az elmúlt évtized során széles körben használt kifejezéssé vált. A havonta megrendezett táncházaknak a Mindszentynum Katolikus Egyesület nagyterme adott helyszínt. A KCSP honlapjáról kiderül például, hogy a 41. táncházat Buenos Airesben 2017. július 15-ikén, az 50-ediket 2018. október 24-ikén tartották.⁷⁰ A KCSP ösztöndíjasai és a DAMN-ra meghívott táncmesterek mindannyian aktívan vesznek részt a táncház, mint magasan fejlett és kidolgozott módszertan átadásában. Ez a folyamat magában foglalta a zenei tudás átadását is. Ennek köszönhetően 2012-ben két helyi zenekar alakult, a Mákos és a Cefre,⁷¹ amelyek élőzenével működnek közre a Buenos Aires-i táncházakban és táncműhelyekben. Összegezve tehát: a táncház állandó szereplő lett, sőt, önálló eseménytípussá vált, miközben az ezredfordulón a kifejezés nem volt használatban.

A Hungária Egyesület ünnepi alkalmain készült és online közzétett videókon feltűnik, hogy a magyar néptánc a közösségi ünnepi események elengedhetetlen kísérőjévé vált, sőt, keretezi azokat. Az évtizedek óta hagyományosan évente megrendezett és kötött forgatókönyvvel rendelkező magyar cserkészbalba is bekerült az élőzenével kísért táncház.⁷²

A magyarországi KCSP-ösztöndíjasok és a Hungária Egyesület tagjai közötti szinergiák különösen intenzívnek tűnnek azon a YouTube-ra feltöltött videóban, amely a trianoni békeszerződés 2023-as megemlékezéséről szóló műsort dokumentálta.⁷³ A műsor egy néptáncelőadás keretébe ágyazódott, és a diaszpóra táncosainak érzelmes Trianon-reflexiói követték spanyol és magyar nyelven, a magyar nagykövet és a Fidesz egyik EP-képviselőjének jelenlétében.

⁷⁰ Forrás: <https://www.korosiprogram.hu/hirek/41.-tanchaz-buenos-airesben>; <https://www.korosiprogram.hu/munkankrol/50-tanchaz-buenos-aires> (Letöltés ideje: 2024. július 20.)

⁷¹ Truppel, 2018. 35.

⁷² Teszár Miklós: A 61. sz. Cserkészbalban Buenos Aires-ben. 2020. szeptember 14. <https://www.korosiprogram.hu/hirek/cserkeszbalban-buenos-aires> (Letöltés ideje: 2024. július 20.)

⁷³ A Regös Trianon megemlékezése a Hungáriában. <https://www.youtube.com/watch?v=axVpfukU2js&t=1421s> (Letöltés ideje: 2024. július 20.)

7. Összefoglaló gondolatok

Tanulmányom egy olyan változási folyamatot kísérelt meg felfejteni, amelynek középpontjában a magyar néptánc és a táncház mint oktatási és tudásátadási módszer állt az argentinai magyar diaszpórában. Célom annak érzékeltetése volt, hogy egy mozgáskonvenció – a magyar néptánc –, valamint az UNESCO szellemi kulturális örökséggé és hungarikummá nyilvánított táncház-módszer miként instrumentalizálódott a Magyarország és egy diaszpóráközösség közötti transznacionális viszonyrendszerben. E változási folyamat egy olyan kapacitásépítő nemzetpolitika részeként valósult meg, amelynek egyik meghatározó gyakorlata – éppen a KCSP-n keresztül – a táncház-módszer volt. Ez a folyamat egyszerre volt látványos és észrevétlen.

Számos tényező befolyásolhatta a magyar néptánc társadalmi gyakorlatának fogadtatását az argentinai diaszpórában a kezdetek óta. Egyszerű, de fontos szerepet játszott ebben a korosztályi hovatartozás: akik az 1950-es évek végén megalakították a Regös néptánccsoportot, táncolni és szórakozni vágyó második generációs magyar fiatalok voltak. A néptánc növekvő népszerűsége Buenos Airesben az ezredforduló után éppen az ő gyermekeikhez, a harmadik generációhoz kötődött, akik a terepkutatásom idején tinédzserek voltak. A Magyarországgal szomszédos országokban, különösen a Romániában élő magyar kisebbségekkel való szolidaritás hagyományosan érzelmileg keretezett téma volt a Hungária Egyesület közösségében, éppen ezért a kezdeti néptáncos repertoárban domináns erdélyi táncok származási helye vonzó szint kölcsönzött a tevékenységnek.

A Hungária Egyesület közösségének erős antikommunizmusa és a magyarországi táncházmozgalom rendszerváltás előtti kezdeti felforgató árnyalatai⁷⁴ ugyan csak kedvezően befolyásolhatták a magyar néptánc fogadtatását.

A szakirodalom alátámasztja, hogy a tánc érzelmeket ébreszt, kötődést építhet a harmadik és negyedik generációs fiatal résztvevőkben. Olyan élményt jelenthet, amely erősíti a kapcsolatokat a diaszpóráközösségen belül, és személyesen és a test szintjén megélt érzelmek születésén keresztül is formálhatja a kötődéseket.

Ha közvetettebben is, de valószínűleg befolyással van a néptáncmozgalom alakulására a kibocsátó és a befogadó ország helyzetének alakulása: az elmúlt évtizedekben súlyos gazdasági és társadalmi válságsorozattal küzdő Argentína, illetve az Európai Unió helyzetéből sokat profitáló, és a diaszpóráit szimbolikusan és anyagilag is támogató Magyarország pozicionáltsága.

A magyar néptánc és a táncház fokozódó etnicizálódása,⁷⁵ UNESCO szellemi örökséggé és hungarikummá válása hozzájárultak ahhoz, hogy esszenciális magyar

⁷⁴ L. Balogh Balázs – Fülemile, Ágnes: Cultural alternatives, youth and grassroots resistance in socialist Hungary – The folk dance and music revival. *Hungarian Studies*, 22. 2008/1–2. 43–62.. (Letöltés ideje: 2024. július 20.) DOI: <https://doi.org/10.1556/HStud.22.2008.1–2>.

⁷⁵ Taylor, 2021.

értékként jelenjenek meg nemcsak Magyarországon, hanem a diaszpórában is. Itt érdemes megemlékezni arról, hogy a Hungária Egyesület közép- és felső-középosztálybeli közösségének életéből teljességgel hiányoztak a paraszti kultúra elemei. A Hofer Tamás által leírt folyamathoz hasonlóan⁷⁶ a paraszti kultúra egy ágának, a paraszti táncoknak és a táncháznak a Magyarországon bekövetkezett etnicizálódása és befolyásos szereplőkön keresztül megvalósult közvetítése közrejátszott az elfogadásában.

A fent említett tényezők hatását sokszorozta meg az a növekvő támogatási rendszer, amelyet 2010 óta négy egymást követő konzervatív magyar kormány a magyar diaszpórájának nyújtott. Informatívan egészíthetné ki ezeket a fejtegetéseket a diaszpóra felé áramló magyarországi támogatások pontos mértékének és időbeni alakulásának az elemzése. Ezt a nyilvánosan elérhető adatokból érdemben nem sikerült megvizsgálni. E támogatások rendszerétől nem független, hogy az egész diaszpóra és ezen belül kiemelten a néptáncsal kapcsolatos jelenségek rendkívül jól láthatóvá váltak az online térben. Például a KCSP honlapja építi, megjeleníti és promotálja is az argentinai magyar néptánc történetét.

A KCSP ösztöndíjasok jelenléte és részvétele az argentin diaszpóráközösségek mindennapi életében viszonylag újkeletű jelenség. Az online világ adatai alapján a diaszpóra tagjai és intézményei pozitívan fogadták őket. A magyarországi támogatás e nagyvonalú és folyamatosan fennálló formájának hosszú távú társadalmi hatása a diaszpóra közösségére nem látható előre. Érdekes kérdés, hogy az utóbbi tíz-tizenöt év támogatási rendszere és kivált a néptáncsal kapcsolatos közösségi fejleményei milyen irányba alakítják majd a Hungária Egyesület körül sűrűsödő magyar diaszpóráközösség arculatát.

Mint láthattuk, negyedszázaddal ezelőtt a közösség válaszút elé került: vagy továbbra is szigorúan elvárja a magyar nyelvtudást a programjain résztvevő fiataloktól és összezsugorodik, vagy elengedve a nyelvtudást, lassanként beolvad az argentin környezetbe. Terepmunkám idején a második generáció körében téma volt, hogy egy olyan tehetséges magyar származású fiú csatlakozott a Regös tánc-csoporthoz, aki egy vidéki magyar közösség nyelvet nem beszélő leszármazottja. Középkorú, „keményvonalas” nyelvstratégiájú beszélgetőtársaim megengedően, mégis magyarázkodva úgy fogalmaztak, hogy az illető azért csatlakozhat, mert „nem tud magyarul beszélni, de jól tud magyarul táncolni”. A Regös néptánc-csoport 2021-ben feltöltött bemutatkozó videójában arra utal, hogy résztvevői mind rendelkeznek magyar felmenőkkel, az újabb videók közt ugyanakkor megszólal olyan argentin résztvevő, akit nem a leszármazás, hanem a tevékenység és a jó társaság vonzott. A nyitást jelzik azok a hirdetések, amelyek heti két alkalommal ingyenes magyar néptáncoktatást ígérnek a Hungária Egyesület vonzáskörzetében

⁷⁶ Hofer Tamás: „A népi kultúra” örökségének megszerkesztése és használata Magyarországon. (Vázlat egy kutató vállalkozásról). In: Hofer Tamás (szerk.): *Népi kultúra és nemzetudat. A Magyarságtudat Könyvtára VII.* Budapest: Magyarságtudató Intézet, 1991. 7–13.

elő 10–13 éves gyerekeknek – származástól függetlenül.⁷⁷ Az észak-amerikai etnikus zene és tánc világában – köztük a magyar néptánc világában is – sok az olyan rendszeres résztvevő, akik nem a diaszpóra leszármazási csoportjának tagjai.⁷⁸ Kérdés, hogy Argentínában is hasonló tendencia veszi-e kezdetét?

Tágabb értelemben írásom a tánc politikumával és a transznacionális migrációs folyamatokban, illetve a kibocsátó állam és a diaszpóra közötti kapcsolatokban betöltött szerepéről rendelkezésre álló ismereteinket kívánta bővíteni egy esettanulmányon keresztül.

A néptánc és a táncház a Magyarország által támogatott kulturális területek egyike, ugyanakkor látható, hogy a testi tapasztalat és a mozgás örömeinek közösséghez kapcsoló élménye, valamint a táncot kísérő érzelmek miatt talán a leghatékonyabban teremt kötődést a táncosok közösségéhez, a diaszpóra közösségéhez és a kibocsátó állam egészéhez.

A 2010-es évektől a magyar állam diaszpórapolitikája a megosztott nemzet koncepciójától a globálisan létező hálózatos nemzet elgondolása felé mozdult el. Amikor a jobboldali kormányzatok kiterjesztik az állampolgárságot az etnikai csoport államuk területén kívül élő tagjaira, szimbolikusan is elismerik határokon átnyúló kapcsolatokat.⁷⁹ A táncház-módszer mint kulturális örökség és hungarikum az elmúlt évtizedben a transznacionális hálózatos diaszpóranemzet építésének⁸⁰ meghatározó eszköze volt és kidolgozott termékévé vált, amely exportálható a diaszpóra tagjai és azok számára is, akik származásuk révén korábban nem kötődtek Magyarországhoz.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- Anderson, Benedict: Long Distance Nationalism. In: Anderson, Benedict (ed.): *The Spectre of Comparisons: Nationalism, Southeast Asia and the World*. Verso, London. 1988. 58–74.
- Balogh Balázs – Fülemile, Ágnes: Cultural alternatives, youth and grassroots resistance in socialist Hungary – The folk dance and music revival. *Hungarian Studies*, 22. (1–2) 2008. 43–62.
- Christensen, Julia Frimodt – Gomila, Antoni – Gaigg, Sebastian. B. – Sivarajah, Nithura – Calvo-Merino, Beatriz: Dance Expertise Modulates Behavioural and Psychophysiological Responses to Affective Body Movement. *Journal of*

⁷⁷ A felhívás linkje: <https://www.facebook.com/photo?fbid=962121605285774&set=a.586873549477250> (Letöltés ideje: 2025. augusztus 19.)

⁷⁸ L. Lausevic, Mirjana: *Balkan Fascination: Creating an Alternative Music Culture in America*. Oxford University Press, 2007.

⁷⁹ Waterbury, 2014.

⁸⁰ Waterbury, 2014.

- Experimental Psychology: Human Perception and Performance*, 42. (8) 2016. 1139–1147.
- Csonka-Takács Eszter – Havay Viktória (ed.): *A táncház módszer mint a szellemi kulturális örökség átörökítésének magyar modellje. Felterjesztési anyag és dokumentáció az UNESCO szellemi kulturális örökség megőrzését célzó legjobb gyakorlatok regiszterébe*. Szentendre: Szabadtéri Néprajzi Múzeum, 2011.
- Dragony Gábor: *A népzeneoktatás dimenziói a művészeti nevelés kurrikuláris és extrakurrikuláris szinterein. A népzeneoktatás és népzeneésképzés empirikus vizsgálata*. Phd Értekezés. Debreceni Egyetem. 2022.
- Fülöp Hajnalka: Autentikus paraszti öltözetek néptáncosok ruhatárában. *Korall*, 2014. 15. 101–122.
- Gazsó Dániel: A Kőrösi Csoma Sándor Program ösztöndíjasainak tevékenységei. *Kisebbségi Szemle*, 2018/3. 103–116.
- Gazsó Dániel: *Otthon és itthon: A magyar diaszpóra és anyaországa*. Budapest: Gondolat Kiadó, 2022.
- Glick Schiller, Nina – Basch, Linda – Blanc-Szanton, Cristina: Transnationalism: A New Analytic Framework For Understanding Migration. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 645. (1) 1992. 1–24.
- Glick Schiller, Nina: Long Distance Nationalism. In: Carol R. Ember – Melvin Ember – Ian A. Skoggard (eds.): *Encyclopedia of Diasporas*. Springer Publishing, New York. 2004.
- Hofer Tamás: „A népi kultúra” örökségének megszerkesztése és használata Magyarországon. (Vázlat egy kutató vállalkozásról). In: Hofer Tamás (szerk.): *Népi kultúra és nemzettudat. A Magyarságkutatás Könyvtára VII*. Budapest: Magyarságkutató Intézet, 1991. 7–13.
- Kovács Eszter: Direct and indirect political remittances of the transnational engagement of Hungarian kin-minorities and diaspora communities. *Journal of Ethnic and Migration Studies, Special Issue: Political Remittances and Political Transnationalism: Practices, Narratives of Belonging and the Role of the State*, 2019. 46 (6), 1146–1165.
- Kovács Nóra: *Szállítható örökség: Magyar identitásteremtés Argentínában (1999–2001)*. Budapest: Gondolat Kiadó – MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, 2009.
- Kovács Nóra: Az autentikusság paradoxona: A folklór megjelenése a posztkommunista Szlovákiában. *Tánc és Nevelés*, 2021/2. 153–157.
- Kovács Nóra: Szellemi örökség a globális térben: A hagyomány és az autentikus táncélmény keresése a tangó nemzetközi világában. *Tánc és Nevelés*, 2020/1. 113–129. DOI: <https://doi.org/10.46819/TN.1.1.113-129>.
- Kovács Nóra: Táncantropológia és migrációkutatás: Kapcsolódási pontok, irányok, lehetőségek. *Tánc és Nevelés / Dance and Education*, 2023/4. 73–89.

- Kovács Nóra: A csárdás és a kóló: az etnicitásról táncantropológiai megközelítésben. In: Feischmidt Margit (szerk.): *Etnicitás: különbségteremtő társadalom*. Budapest: MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Gondolat Kiadó. 2010. 431–441.
- Kővágó Zsuzsa – Kővágó Sarolta: *A magyar amatőr néptáncmozgalom története a kezdetektől 1948-ig*. Egyetemi jegyzet. Budapest: Magyar Táncművészeti Főiskola, 2015. 14.
- Krawatzek, Felix (ed.): Political Remittances and Political Transnationalism: Practices, Narratives of Belonging and the Role of the State, *Journal of Ethnic and Migration Studies, Special Issue* 46 (6). 2019.
- Kurucz, Ladislao: *Los hungaros en la Argentina*. Buenos Aires: Edicion Biblioteca Nacional, 1999.).
- Lausevic, Mirjana: *Balkan Fascination: Creating an Alternative Music Culture in America*. Oxford University Press, 2007.
- Lewitt, Peggy: Social Remittances: Migration driven local-level Forms of Cultural Diffusion. *The International Migration Review*, 32 (4) 1998. 926–948. DOI: <https://doi.org/10.1177/01979183980320040>.
- Liddle, Valerie: Pontic dance: Feeling the absence of homeland. In: Hermer, Susan R. – Dundon, Alison (eds.): *Emotions, senses, spaces. Ethnographic engagements and intersections*. Adelaide: University of Adelaide Press, 2016. 49–66.
- Martin György: Magyar tánc típusok és táncdialektusok. Budapest: Népművelési Propaganda, 1970.
- Papp Z. Attila (szerk): *Beszédből világ. Elemzések, adatok amerikai magyarokról*. Budapest: Magyar Külügyi Intézet, 2008.
- Richter Pál: New Channels for Renewal of Tradition – Folk Music in the University Education. In: Richter, Pál (ed.): *Musical Traditions. Discovery, Inquiry, Interpretation and Application. Proceedings of the XXVI. European Seminar in Ethnomusicology*. Budapest: MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2012. 351–360.
- Rüütel, Eha – Zajedova, Iivi – Arraste, Angela: Motivational Underpinnings of Estonian Folk Dance Practices among the Estonian Diaspora over Time. *Estonian Literary Museum*, 54. 2013. 97–118.
- Skribs, Zlatko: *Long-distance Nationalism: Diasporas, Homelands and Identities*. (Research in Migration and Ethnic Relations Series). Aldershot: Ashgate Publishing Company, 1999.
- Tsuda, Takeyuki – Changzoo, Song (eds.): *Diasporic Returns to the Ethnic Homeland. The Korean Diaspora in Comparative Perspective*. Cham: Palgrave Macmillan, 2019.
- Tsuda, Takeyuki (ed.): *Diasporic Homecomings. Ethnic Return Migration in Comparative Perspective*. Stanford University Press, 2009.

Williams, Drid: *Anthropology and the Dance*. University of Illinois Press, Urbana. 2004. 34–35.

Wong, Sau Ling Cynthia: Dancing in the Diaspora: Cultural Long-Distance Nationalism and the Staging of Chineseness by San Francisco's Chinese Folk Dance Association. *Journal of Transnational American Studies*, 2. (1). 2015.

MULTIMÉDIA-FORRÁSOK

DAMN Dél-Amerikai Magyar NéptáncTalálkozó.

https://www.facebook.com/delamerikaimagyarneptanc/?locale=hu_HU

DAMN Dél-Amerikai Magyar NéptáncTalálkozó

1988a. Zrínyi Művészegyüttes előadja Falvay Károly: Lőrincrévi táncok című koreográfiáját (video) <https://www.youtube.com/watch?v=NRs2mswwR-I>

1988b. Zrínyi Művészegyüttes előadja Falvay Károly: 35. Zsoltár című művét. (video) <https://www.youtube.com/watch?v=PvcfzfoMdrs>

EMESE Kultúregyesület

<https://sites.google.com/emeseargentina.org/emeseargentina/home?authuser=0>

Hungarian Folkembassy

<https://www.folkembassy.hu/#rolunk>

Hungarian Scout Association in Exteris

<https://kmcssz.org/>

I Dance Hungary

<https://idancehungary.hu/>

Knapecz Kata

2020a. *Ha van nyelv, jöhet akármi más mellé. Interjú Zólyomi Katival. I. rész.*

2020. Június 17. <https://www.korosiprogram.hu/hirek/nyelv-johet-akarmi-melle>

2020b *Azért dolgozom, hogy a szétszórtságban a magyar ajkúak ne felejtessenek el magyarul! Interjú Zólyomi Katival. II. rész.*

2020. június 18. <https://www.korosiprogram.hu/hirek/>

azert-dolgozom-hogyszetszortsagbanmagyar-ajkuak-felejtessenek-magyarul

2020c. *Vass Gyöngyi családtörténet I.* 2020, október 28.

<https://www.korosiprogram.hu/tudastar/vass-gyongyicsaladtortenet-i>

2020d. *Vass Gyöngyi családtörténet II.* 2020, október 28.

<https://www.korosiprogram.hu/tudastar/vass-gyongyicsaladtortenet>

Kormányrendelet. 2012. 110/2012 VI/4.

<https://njt.hu/jogszabaly/2012-110-20-22>

Kőrösi Csoma Sándor Program

<https://www.korosiprogram.hu/>

Magyarok Világszövetsége, MVSZ

https://mvsz.info/?page_id=651

Miniszterelnöki Hivatal

Diaszpórapolitika <https://www.kulhonimagyarok.hu/wp-content/uploads/2019/07/magyar-diaszpórapolitika-strategiai-iranyok-dokumentum.pdf>

Regös Néptáncgyűttes Argentína YouTube Channel

<https://www.youtube.com/channel/UCqadLehasPDyv29pfcVuDYA/videos>

Regös

2023-as Trianon megemlékezés Hungáriában. <https://www.youtube.com/watch?v=axVpfukU2js&t=1421s>

Teszáry Miklós

60 éves a Buenos Aires-i Regös Néptáncgyűttes. „Comenzó en 1958 y hasta hoy en día existe nuestro conjunto!”. 2019, 2. november. <https://www.korosiprogram.hu/hirek/evesbuenos-airesregos-neptancegyuttes>

A 61. Cserkészbalban Buenos Aires-ben. 2020, 14. szeptember. <https://www.korosiprogram.hu/hirek/cserkeszbalban-buenos-aires>

UNESCO 2011. <https://ich.unesco.org/en/BSP/tanchaz-method-a-hungarian-model-for-the-transmission-of-intangible-cultural-heritage-00515>